

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- תגמול
- ספרות ועומד וחז
- הסוכנות
- ימי בן הנצרים - מלח
- ומלח
- ימים נוראים
- תג הסוכות
- תוכני
- ימי הפרים
- הגדה של פסח
- כעניני מצוות התמידיות
- שמוקדש
- חמנו ומסר
- שיר הירדים
- שבת קודש
- מידת הבטחון
- שומע ענינו
- בנינים כשיש ובהלכה
- מירדת שביק
- בראשית ח'א - נמאמי
- מבוא במאמצי-חז
- בראשית ח'ב - נל
- לך-תולדות
- בראשית ח'ג - חצא-וידו
- שמות ח'א - שנהג-בשלח
- שמות ח'ב - מאמי-מבוא
- תירו-משפטים
- שמות ח'ג - תרו-מקוד
- ויקרא ח'א - ויקרא-בצדע
- שמות ח'א - במדבר-שלח
- במדבר ח'ב - קורח-משעי

ניתן להשיג: mechonbenmelech@gmail.com

באר"ב ניתן להשיג: salea@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220



פרשת מקץ תשפ"א
גליון מס' 136

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת מקץ

ועם זאת פתר יוסף מוהישנות החלום פעמיים כי ממחר האלוקים לעשותו, כי בעצם היה די בחלום השבלים לבדו, להודיע כי יהיה רעב בדגן וייעדר אפילו פת לחם מן הארץ. אולם מכיון שהדבר נכון מעם האלוקים וממחר לעשותו, על כן נכפל החלום בשני מחזות, שהם שני שבלים, בדרך לא זו אף זו, כאמור.

* * *

בגליון

פרשת מקץ

- 1 עמוד..... ביאורי פסוקים
- 4 עמוד.... דרכי ההתגלות האלוהית בנבואה ובחלום

היכל השבת

- 7 עמוד..... שביתת בנו עבדו ובהמתו

חכמה ומוסר

- 10 עמוד..... גיעת תורה שבע"פ

והנה מן היאור עולות שבע פרות, יפות מראה ובריאות בשר, ותרעינה באחו וגו'. וישן ויחלום שנית, והנה שבע שבלים, עולות בקנה אחד בריאות וטובות וגו' (מא, ב-ה)

צריך ביאור מה עניינם של שני החלומות, ואף שהחלום אחד הוא, כמו שאמר להלן בפתרונו, יש לבאר מה באו לבטא הפרות ועל מה רמזו השבלים.

ונראה הביאור בזה, משום ששני דברים אלו הם עיקר מאכלי האדם, הלחם, והבשר. וכפי שמצינו בקרבנות שהאדם מביא לה' מתנובות כפיו, הם שני מינים אלו, בשר ולחם, קרבנות בהמה, ומנחות מן הדגן. [וכן חובת מעשרות מן התורה היא בדגן תירוש ויצהר ובבמות].

כלומר שני חלומות אלו באו יחדיו להודיעו עוצם הרעב, ותחילה הראו לו שייבלעו הפרות הבריאות, כלומר שיייעדר הבשר לאכילה מן הארץ מרוב רזון ומחסור, ולאחר מכן הראו לו בחלום השני את בליעת השבלים המלאות, בדרך 'לא זו אף זו', כי הרעב יהיה כבד מאד, ואפילו מעט דגן להחיות נפש בפת לחם. לא ימצא בארץ.

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזכיו הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מתומכי מכוננו
הרה"ג רבי **שמעון קירשנבויס** שליט"א
מעורכי מכוננו

לרגל אירוסי בתו עב"ג

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להנכרך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנצחת ותרומות "פרנס השבוע" החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048



לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' 'זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גנוי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל
שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחודשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים
לדבר המצוה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למען השם
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המורה חיים יהודה
- ספרים
- על הש"ס
- סדר
- הגות ומחשבה
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמונה ומצוות
- מגאן
- תורה ודעת
- אמריכם
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354
מיתנה מכון
סניף 14 קמת סניף

עבודת הש"ס בבית מוסד
לשמוך סניף רבי
מיתנה מכון
בכל התחומים

רשימת ספרים בן מלך
בתיבת המנויים סניף רבי

מלון התחלה 054-8422488
כתובת אוהב ישראל 1/9
ביתר עילית
קמנדת מכתב לטו סניף 46
לתיבת הארית
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו וצוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע ובענייני דיומא

שמעו ותחי נפשכם

ויחי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התחלה

הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מום

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם, וישיתוהו על ארץ מצרים (מא, לג)

לאחר שפתר יוסף את חלומותיו של פרעה, לפיהן עתידות לבוא שבע שנות שובע ואחריהן שבע שנות רעב, הריהו מוסיף ומייעץ לו איזוהי הדרך הישרה לקדם את פני הבאות, להתחיל בצבירת בר בשנות השובע, ולמנות אדם בעל התכונות המתאימות לנצח על המלאכה הגדולה.

והנה השאלה עולה מאליה, מי ביקש זאת מידו, לייעץ למלכות כדת מה לעשות, והרי לא הביאוהו לפני פרעה כיועץ או כחכם הראוי להימנות בין חכמי המלך, אלא הריצוהו מן הבור כאסיר הנמק בבית האסורים, 'נער עברי עבד לשר הטבחים', שנתגלה על ידי שר המשקים כמי שכוחו יפה בפתרון חלומות, ולכאורה, מעבר לפתרון החלום עצמו, לא היה ראוי לו להוסיף דבר מדעתו.

והרמב"ן פירש - 'ואמר יוסף כל זה בעבור שיבחרו אותו, כי החכם עיניו בראשו'. אולם עדיין אין זה מספיק ליישב את התמיהה, כיון שמצד פרעה וגיונו המלכות אין ראוי לו לומר דבר שלא נתבקש אליו. והרי לכאורה נחשב הדבר כעזות וחוצפה כלפי המלכות, וכיצד הרהיב יוסף עוז להעמיד עצמו בסכנה זו, אשר בעטיה היה עלול להיענש בחומרה ולהוציא כל שכרו בהפסדו. וכיצד באמת הוטב הדבר בעיני פרעה, שאדם שלא נתבקש כלל להשמיע את דעתו יתיימר לייעץ למלך מה יעשה ומה יפעל. [ועיין ב'אור החיים' מה שפירש בזה].

ונראה כי עצה זו שנתן יוסף לפני פרעה, לא היתה כהמלצה מעשית גרידא, אלא היא מהוה חלק בלתי נפרד מפתרון החלום. שהרי כל יסודו של הפתרון נעוץ בכך, שהקב"ה מגלה לפרעה את אשר הוא חושב לעשות, וכפי שיוסף פותח דבריו: 'אשר האלוקים עושה הראה את פרעה'. ועתה מוסיף יוסף ומפרש מדוע הוא מראה זאת לפרעה - לא לשם ידיעה בלבד, אלא משום שפרעה הוא המלך השולט על העם ועל הארץ, והוא בעל הסמכות והאחריות לפעול ולהכריז על חימוש הארץ, ובכלל זה למנות את האנשים המתאימים שיעסקו בהכנת הארץ לקראת הבאות. זו היא אפוא השלמת כוונת החלום, כי לא לחינם התגלה החלום לפרעה, אלא כדי להורות לו שעליו חלה החובה לקום ולעשות מעשה, מתוקף תפקידו כמלך.

ויש להוכיח כן ממה שנאמר בסיום דברי יוסף

(פסוקים לז-לח) 'וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו. ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו'.

ולפי זה גם תבוא על ביאורה תשובתו של פרעה ליוסף - 'ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך'. ופירש רש"י - 'אין נבון וחכם כמוך - לבקש איש נבון וחכם שאמרת, לא נמצא כמוך'. כלומר, לא נתכוון פרעה לדברי שבח בעלמא, אלא לומר לו, כי הוא הוא האיש החכם והנבון אשר הפתרון כיוון אליו. ולכן - 'אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי'.

ורבים מן המפרשים נתקשו בפשר הדבר, כי לכאורה מה ענין זה אצל זה, כלום הצלחתו של יוסף בפתרון החלום מעידה בהכרח על התאמתו לתפקיד זה, והלא שתי חכמות נפרדות לחלוטין הן, ולא מן הנמנע הוא שחכמת הפתרון ניתנה ליוסף, בעוד שהיכולת להוציא אל הפועל לא ניתנה דווקא לו.

אלא לפי האמור יבואר, כי אף מיוניו של יוסף נובע מאותו הטעם, שכן, כדרך שפתר יוסף שעצם התגלות החלום אל פרעה, מורה על כך שהדרך להתגבר עליו תלויה בו דווקא. הרי על אותו המשקל הקיש פרעה, כי גם ליוסף לא נודמן הפתרון לחינם, ואם סיבב האלוקים שיוסף ישכיל לפתור את החלום, אות הוא שאף יטיב לפתור את המציאות שעליה מעיד החלום, ואם כן - אין נבון וחכם כמוך - לקיים בעצמך את המתחייב מפתרונוך.

* * *

אם כנים אתם, אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם, ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם וגו' ויען ראובן אותם לאמר, הלוא אמרתי אליכם לאמר, אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש, והם לא ידעו כי שומע יוסף, כי המליץ בינותם וגו' ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם (מב, ט-כד)

הנה נדרשו המפרשים לבאר, מה ראה יוסף לאסור דווקא את שמעון מבין כל אחיו. ועיין רש"י שכתב משום שהוא השליכו לבור, או על מנת להפרידו מלוי שמא יתייעצו שניהם להרגו. וכן כתב הרשב"ם.

אמנם יש מקום לדקדק בסדר הכתובים, כי לאחר שכבר אמר להם יוסף 'אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם', אין הכתוב מספר תיכף שלקח מאתם את שמעון, אלא תחילה מתאר הכתוב דין ודברים בין

ועיין במדרש 'ויגש אליו יהודה וכו' - ליש אובד מבלי טרף (איוב ד, יא) זה יהודה שמסר עצמו על בנימין, אמר שמוא ימחול הקב"ה על אותו עוון שהטעיני את אבא ואמרתיו לו אני מביאו לך' (ב"ר צג, ז).

ונראה שכל מה שקיבל על עצמו את ההכרזה 'חטאתי לאבי כל הימים', יש לה משמעות רק כלפי יהודה, משום שהוא היה הראוי למלכות, וכאשר יוכרז כבלתי אחראי - יהווה הדבר פגם ומגרעת במעמדו כמי שראוי למלכות, ומאחר שיהיה נושא אשמה זו כל ימיו, לא יעלה למלכות לעולם. וזה הכוונה 'כל הימים', שדבר זה יהיה לו משמעות ותוצאה כל הימים, ואף לדורות הבאים, מכיוון שיאבד את מלכותו. ואכן קיבל יעקב את דבריו, וראה בהם התחייבות מלאה שתבטיח את שובו של בנימין.

והנה בפרשה זו, בולטים שני האחים המנהיגים - ראובן ויהודה - בהנהגתם, ובנסילת האחריות על בנימין. ראובן בשל היותו הבן הבכור, ראה עצמו מחוייב ליטול על עצמו את המשימה להחזיר את בנימין לאביו, ויהודה מצד היותו מלך האחים, אף הוא נוטל את האחריות על בנימין, ואומר 'אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים'. ובדומה למה שמצינו בעת מכירתו ששני אחים אלו פעלו להציל את יוסף מיד שאר האחים.

האחים על אודות מכירת יוסף, וטענת ראובן שלא שמעו אליהם, ועוד מוסיף הכתוב להדגיש כי יוסף שמע את דבריהם מבלי ידיעתם, ורק לאחר משא ומתן זה - משלים הכתוב את עניינו הראשון - 'ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם'. והדברים טעונים ביאור.

והנראה בזה, כי לא היה ליוסף טעם כלשהו לבחור במי מבין האחים כדי לאסרו, אלא יהיה הנאסר מי שיהיה, וכמו שאמר בתחילה - 'אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם' - ולא פירש מי מתוכם יאסר. אכן, כאשר אין סיבה מיוחדת, הרי שהבחירה הטבעית היא בגדול שביניהם, ולכן היתה דעתו לאסור את ראובן. אולם מכיון ששמע את ראובן מעיד על עצמו שלא השתתף במעשה המכירה, אלא ניסה ככל יכולתו להגן עליו, לפיכך נמלך יוסף ואסר את שמעון, השני במספר. ומיושב סדר הכתובים כמין חומר.

ויאמר יהודה וגו' אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך, וחטאתי לך כל הימים (מג, ח-ט)

ברש"י 'חטאתי לך כל הימים - לעולם הבא'. והיינו כי 'כל הימים', הוא לזמן בלתי מוגבל. ובפשוטו 'חטאתי לך כל הימים', היינו שיהיה כל ימיו מוכרז כלפיו כבלתי אחראי, שהוא מטעה את אביו ומתחייב על דבר שאינו יכול למלאותו.



דרכי ההתגלות האלוקית בנבואה ובחלום

שונות זה למעלה מזה, והם דרגות מיוחדות בגילוי השכינה וההשגה האלוקית, לה זוכה הנביא בנבואתו.

המדרגה העליונה בקבלת הנבואה היא, כאשר דבר ה' נמסר אל הנביא בהקיץ. בצורה מפורשת ונהירה. התגלות ה' אל הנביא בחלום, הינה מדרגה שניה בנבואה, וקטנה במעלתה מן הנבואה בהקיץ. הבדל זה מפורש בתורה - 'ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתוודע בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט' (במדבר יב, ו-ח). אמנם, גם התגלות זו בשם נבואה תקרא, לפי שיש בה דיבור מפורש מאת ה', וזוהי דרגת הנבואה לה זכו כל הנביאים שקמו לישראל לדורותיהם.

דרגות הגילוי האלוקי בנבואה ובחלום

פרשיות אלו של תולדות יעקב ויוסף רצופים חלומות ופתרונות. החל בחלומותיו של יוסף עצמו, שבהם נתגלו לו גדולתו ומלכותו העתידה לבוא. אחריהם פתר את חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים, אשר היו את תחילת דרכו לגדולה. וכלה בפתרון חלומות פרעה, המכתירו בשל כך למשנה למלך ושליט על ארץ מצרים.

החלומות של יעקב ושל יוסף אינם כחלומות של שאר בני אדם, שאין בהם אלא לפעמים מעט מזעיר של גילוי אמיתי, אלא הם חלומות נבואיים.

שכן במעלות הנבואה, אנו מוצאים כמה חלוקות

דרגת הגילוי לאבות - הופעה גלויה

והנה מתוך התבוננות בדרכי גילוי השכינה שהופיעו בדורות איתנים אלה - מתחילת התגלות ה' לאברהם, ליצחק וליעקב, ועד לחלומותיו של יוסף - הננו נוכחים לראות כי מדריגת גילוי השכינה הולכת ומתמעטת, וכי אין מידת ההתגלות שבנבואת האחרונים, דומה לזו שבנבואת הראשונים.

כי התגלות ה' אל האבות היתה בהופעה גלויה וברורה, שהיא כאמור המדריגה העליונה בנבואה, אשר דבר ה' נמסר אל הנביא בהקיץ, בצורה מפורשת ונהירה.

ויתירה מזו מצינו אצל כמה מנבואות האבות שנאמר בהם דרגת 'ראיה' כמו שמצינו באברהם - 'וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו' (יב, ז). וכן במצות המילה (יז, א) ולאחר המילה בשבתו בפתח האוהל (יח, א). וכן התגלות ה' ליצחק היתה בהקיץ ולא בחלום, וכן מצינו אצלו נבואות בדרגת 'ראיה' - 'וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה' (כו, ב), 'וירא אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנכי אלוקי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנכי' (כו, כד).

דרגות גילוי הנבואה אצל יעקב אבינו

ביעקב, אנו גם מוצאים פעם אחת נבואה בדרגת 'ראיה' כששב לבית אל לקיים את נדרו להקים בית אלוקים - 'וירא אלקים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם' (לה, ט).

אולם ביעקב מצינו לראשונה אופן נבואה בחלום, והוא סוג של נבואה ואחד מאופני התגלות ה' לנביאים, כאמור שם - 'אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתוודע בחלום אדבר בו', אלא שדרגת הגילוי בחלום הוא דרגה פחותה לעומת הגילוי בהקיץ.

והנה בחלומותיו של יעקב היה דבר ה' גלוי ומפורש - 'ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו' והנה ה' ניצב עליו ויאמר וגו' הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך' (כח, יב-ג). עוד מצאנו בו נבואה מפורשת בחלום אחר שהחליף לכן את משכורתו

- 'ואשא עיני וארא בחלום וגו' ויאמר אלי מלאך האלוקים בחלום, יעקב ואומר הנני, ויאמר שא נא עיניך וראה כל העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים וברודים, כי ראיתי את כל אשר לכן עושה לך' (לא, י-יב).

בדומה לזה מצינו בעת ירידתו למצרים - 'ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני, ויאמר אנכי האל-אלוקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם' (מו, ב). [אולם יתכן שהגילוי של 'מראות הלילה', אף שאינו כמראה בהקיץ, אולם הוא מדריגה יותר נעלה מהגילוי של 'חלום' (עיין זוהר ח"א קמט ע"ב)].

אופני הגילוי האלוקי אצל יוסף

בדורות שלאחר האבות, לא מצינו עוד נבואה - לא בהקיץ ולא בחלום - עד דורו של משה רבינו, פרט לחלומות יוסף המתוארים בפרשה זו.

והנה, בחלומותיו של יוסף לא היתה התגלות אלוקית כפי שהיתה בחלומות יעקב וכל הנביאים, ואף לא דיבור המפרש את פשרו של החלום, אך רמז היה בהם, שהיה צורך לפתרו בכדי לעמוד על משמעותו.

והנה דרגתו של יוסף היתה בבחינה ממוצעת בין האבות לשבטים, וכמו כן היו אופני הגילוי האלוקי בדרגה ממוצעת, שלא מצינו בו גילוי נבואי מפורש, אולם זכה לחלומות נבואיים, ורוח הקודש היתה מסייעת בעדו להבין ולפענח את תוכנם.

בחינת הגילוי הנבואי בחלום - ידיעת פתרונו

והנה אמרו חז"ל על חלומות בני אדם (ברכות נז:): 'חלום אחד מששים לנבואה', ואמרו (ב"ר מד, יז) 'נובלות נבואה חלום'.

אמנם פשיטא שחלומותיו של יוסף, היו בדרגה יותר עליונה משאר חלומות בני אדם, כי לא כל חולם חלום משמעות הדבר היא שניתנה לו נבואה, וכך מצאנו במדרש (משנת רבי אליעזר פרשה ו) 'הפרש בין חלום שהוא נבואה לחלום שאינו נבואה, חלום שאינו נבואה, בעליו צריך לשאול פתרונו, כגון חלומו של

1. ולפי זה נמצא שדרגת נבואת האבות הוא למעלה ממדריגת שאר הנביאים בענין זה, שהרי היתה בהם נבואה בהקיץ, לעומת שאר הנביאים שחיונם היה במראה ובחלום. ועיין רמב"ן (בראשית טו, א) 'היה דבר ה' אל אברם במחזה, זכה עתה אברהם להיות לו דבר ה' במחזה ביום, כי מתחילה היתה נבואתו במראות הלילה'. אולם עיין אבן עזרא על הפסוק - 'אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתוודע בחלום אדבר בו' (במדבר יב, ו), שכתב שנבואת האבות וכל הנביאים היתה במראות הלילה' (וכן כתב בשמות ו, ג).

מעלת הנבואה בדרגת חלום - בחינת תורה שבע"פ

בחינת נבואה זו, על אף היותה מדרגה קטנה של נבואה לעומת ההתגלות שמצאנו באבות ובנביאי ה' - יש בה צד יתרון ומעלה, אשר מצד מידה זו עולה היא אף על הנבואה, כי החלום הרי הוא דבר טבעי שאינו חורג מדרכו של עולם, ונמצא שדבר ה' נמסר אל האדם באופן שעולה בקנה אחד עם טבעו וסדר חייו.

מעלה נוספת יש בחלום, כי בעוד שהנבואה באה בצורה גלויה ופשוטה, ואין הנביא צריך לפרשה מדעתו, הנה דבר ה' המרומז בחלום דורש מן האדם דעת ותבונה להשיג את הנבואה בכוחות עצמו, ומאציל ה' את רוחו על האדם שיוכל הוא בעצמו לפרש ולהבין את דבר ה'.

וענין זה הוא בחינת 'תורה שבעל פה', שאף היא, הגם שביסודה מדרגתה קטנה מ'תורה שבכתב', אולם יש בה מעלה גדולה ועליונה, שהיא הדעת שניתנה לחכמים להבין בכוחות עצמם, ולהשיג בחכמה האלוקית אשר בקרבם את עומק התורה ורום סודותיה, כדאיתא בגמרא (בבא בתרא יב ע"א) - 'חכם עדיף מנביא וכו' תדע, דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה'. וכתב הרמב"ן - 'אע"פ שניטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא ניטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבם'. וכך פירש רש"י (שם ע"ב) 'סברת הלב היא הבאה לו בנבואה וזכה להסכים להלכה למשה מסיני'. הרי שהחכם, שנבואתו באה לו מתוך 'סברת הלב' - יש בו צד עדיפות מן הנביא שדבר ה' מתגלה אליו בצורה ישירה, כי מעלת ההבנה וההשגה מושרשת בלבו ובטבעו של החכם.

כלומר שאף שיש בזה ירידה מבחינת עוצם הגילוי האלוקי, אולם מצד שני יש בכך התפשטות וחדירת הגילוי האלוקי לתוך המציאות הארצית. כי ההיראות האלוקית לאדם בארץ הוא מאורע בלתי טבעי שאין לו אחיזה במציאות וטבע הארץ. אולם מציאות החלום הוא כבר מציאות יותר טבעית, ולכן דווקא באופי הגילוי שבחלום יש בו יותר התחברות של טבע המציאות לאור האלוקי.

פרעה, חלומו של נבוכדנאצר וכו' אבל חלום שהוא נבואה, אע"פ שדבריו סתומין, אין הנביא צריך לשאול פתרונו וכו'.

כלומר, על אף שהראה ה' לפרעה, ולשרי המשקים והאופים, את אשר עתיד לבוא עליהם, מכל מקום כיון שהם עצמם לא היו יכולים להשיג את משמעות המראה, אין בזה בחינה של נבואה.

הרי שבחינת הנבואה שיש בחלום, אינה במחזה החלום עצמו אלא בצירוף הכוח הניתן ביד האדם להשיג את פתרונו.

והמבואר בפרשיות אלו, כי בחינת נבואה זו, אינה רק כשמדובר בחלומותיו עצמו, אלא אף בפתרון חלומם של אחרים, טמון כוח נבואי שרק בכוחו יוכל הפותר לפתור. שכן מצאנו שבכל החלומות אשר פתר יוסף - 'תלה את הגדולה בבעליה' (כלשון חז"ל, ב"ר פה, ד), כלומר שהיה מדגיש תדיר שמקור הפתרון הוא האלוקים.

וכפי שאמר בבואו לפתור את חלומות השרים - 'הלוא לאלוקים פתרונים, ספרו נא לי' (מ, ח). וכתב הרמב"ן - 'והנכון בעיני כי אמר הלוא לאלוקים פתרונים בכל החלומות הנעלמים והסתומים, והוא יכול להודיע פתרון חלומכם ואם הוא נעלם בעיניכם, ספרו נא לי, אולי יישר בעיניו לגלות סודו אלי'.

כמו כן כשאמר לו פרעה 'ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותי, ענה לו יוסף - 'בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה' (מא, טו-טז). ופירש רש"י - 'בלעדי - אין החכמה משלי אלא אלוקים יענה, יתן עניה בפי לשלום פרעה'. וכן כתב הרשב"ם - 'בלעדי - אינו תלוי בי אלא הקב"ה יודיענו לפתור חלומך'.

ואכן הדגשה זו הובנה היטב על ידי פרעה, ולאחר שפתרונו הוטב בעיניו אמר - 'ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו, ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך' (מא, לח-לט). כי אף פרעה הרגיש שפתרון חלום מדויק כזה אינו נתון לכל אדם, ורק איש אשר רוח אלוקים בו, הוא היודע נכונה להבין ולפתור את דבר ה'.



שביתת בנו עבדו ובהמתו

איסור מלאכת בן ועבד - שלא תתחיל קדושת השבת ברשותו

כמו כן כתוב בפרשה זו האיסור של - אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך. והיינו בנו ובתו הקטנים, והנה גם בכל איסורי תורה צריך להפרישו מדדרישין 'לא תאכילום', וכן האב חייב להפרישו גם מדין חינוך (כמבואר בשו"ע או"ח סימן שמג ובמ"ב שם), אולם בשבת נוסף איסור מיוחד שמוזהר האב על בניו הקטנים מצד פסוק זה דכתיב 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך'. וכמו שכתב רש"י - אתה ובנך ובתך - אלו קטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת הרי כבר מוזהרים הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביתת הקטנים, וזהו ששינוי (שבת קכ"א), קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליך (שמות כ"ג). וברמב"ן - אתה ובנך ובתך הקטנים, הזהירו בשבת שלא יעשו הבנים הקטנים מלאכה לדעתינו וברצוננו (שם).

ובדבריהם יש להסתפק, אם האזהרה היא דווקא לאביו של הקטן, או שכל הגדולים מוזהרים על הקטנים, ומצווים להפרישו.

אכן עיין במ"ב שכתב שהפסוק קאי דווקא על האב שנאמר בשבת איסור מיוחד להזהיר על בניו הקטנים - 'ולענ"ד, בדבליקת אביו מחוייב אביו מן התורה למחות בידו, כיון שהוא עושה לדעתו, כדי שלא יעבור אמה דכתיב לא תעשה וגו' ובנך ובתך' (שער הציון סימן שלד אות נד).

וכמו כן עבד ואמה, איירי הכא בעבד ואמה שטבלו ומלו שדינם כישראל לכל דבר, וחייבים במצוות כנשים. ובלאו הכי מוזהרים על השבת מצד עצמם, אלא שנוסף כאן איסור מיוחד על האדון. וכמו שכתב הרמב"ן - ועבדך ואמתך - העבדים שמלו וטבלו שחייבין בכל דיני השבת כישראל וכו' וראוי היה שיזהיר להם בעצמם, כי הם עצמם מצווים בשבת, אבל דיבר הכתוב עמנו מפני שהעבדים ברשותנו, לומר ששביתתם עלינו, ואם לא נמנעם אנחנו נענשים עליהם (שם).

וכן פסק במ"ב - אתי האי קרא לאורוי, דשביתת העבד מוטל גם על רבו, שהוא מצווה עליו למנוע מעשות מלאכה, אפילו לצורך עצמו של העבד (סימן דש"ק א).

מחמר - עוסק במלאכה על ידי בהמתו

מלבד דיני שביתת האדם על עצמו, עוד אסרה תורה בשבת באיסור לאו 'מחמר אחר בהמתו' (שבת קנג:), ונלמד מדכתיב - 'ובהמתך' (שמות כ"ג). והיינו כשמפעיל את הבהמה לעשות מלאכה, על אף שאינו עושה בעצמו את המלאכה, אלא הוא מפעיל את הבהמה וגורם לה לעשותה. כגון שהיא טעונה משא והוא מוליכה מרשות לרשות או ד"א ברה"ר.

אולם חורש בבהמה נחשב מלאכה שלו וחייב עליה סקילה, ולא רק משום מחמר. ועיין ברמב"ן - 'שהחרישה בכח הבהמה היא נעשה, ונאמר בזה שמפני שהחורש בבהמה הוא נותן עליה עול והוא כובש אותה תחת ידו וברשותו היא עומדת, כל המלאכה על שם האדם היא ובו היא תלוי. ואין הבהמה אלא ככלי ביד אומן, ואינו דומה למחמר שהבהמה היא הולכת לנפשה אלא שיש לה התעוררות מעט מן המחמר' (שבת קנג:).

ועיין בזה בחזו"א - 'דעיקר חרישה נעשה על ידי שור, ואין האדם רק הנועץ את יתד המחרשה ומחזיקו, ומבואר מכות כא: דחורש בשור חייב משום יו"ט ומשום שביעית וכו' אע"ג דעיקר המלאכה נעשה בכח השור המושך, דכיון דדרכו בכך זהו עיקר המלאכה, וכן אמרו בירושלמי סנהדרין (פ"ז ה"ז) דחורש בבהמה בשבת, הוא נסקל על ידה, מבואר דחייב על החרישה של הבהמה' (או"ח סימן לו אות א').

ובגמרא פליגי אמוראי אם חייב חטאת וסקילה על איסור מחמר, או שעובר עליה רק בלאו, [וכן נקטינן להלכה]. ואיסור זה נובע מגדר איסור המלאכה דפרשה זו, שכל התעסקות והשתקעות במלאכת האדם הוא חילול קדושת היום. ומשום כך גם כאשר אינו עושה המלאכה בעצמו, אלא עוסק בה על ידי בהמתו, הרי הוא פוגע בקדושת השבת.

ובירושלמי (שבת פ"ב ה"א) דרשו היתר הדלקת אור במדורה מע"ש אף שעדיין לא אחזה בכולה מבעוד יום ובשבת תאחז הבעירה בכולה דמותר מאחר שנעשית מאליה. מקרא דבהאי פרשה - לא תעשה כל מלאכה - אבל הכא - נעשית היא מאליה. דכיון דגדר האיסור הוא השתקעות במלאכתו, משום הכי לא שייך לאסור כאשר המלאכה נעשית לגמרי מאליה.

זה הוא רק בבהמה השייכת לו. ובזה גדר האיסור הוא מחמת שביית הבהמה, וכלשון המכילתא 'תן לו נייח' [ופשוט, שאם הבהמה היא שלו והוא מפעיל אותה שתעשה מלאכה, עובר בשני האיסורים, גם משום מחמר, וגם משום שביית בהמתו].

ועיין בגמרא - 'מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת'. ובתוס' - כדררשינן במכילתין, למען ינוח שורך וחמורך וגו', יכול לא יניחנו תולש לא יניחנו עוקר, ת"ל למען ינוח, ואין זה נוח אלא צער, ר"ת. (שבת קכב.). ומבואר הכא בגמרא דאף שאינה עושה מעצמה, אלא הוא מעמיד אותה על גבי העשבים ונמצא שהוא מביא אותה לעשות מלאכה זו, מ"מ מותר כיון שאוכלת לצרכה, ונייחא היא לה.

[ויש גם לומר שמכיון שכך היא דרכה שאוכלת מן המחובר, כל שהוא בסדר החיים אינו מלאכה, ואם כן לא נעשית מלאכה כלל. ועיין חזו"א - 'אע"ג דלענין נזקין מעמיד חשיב אדם המזיק לדעת הרשב"א, אלא דבמזיק שנאוי לפני המקום הנזק, ובשבת שנאוי לפני המקום טורח האדם במלאכת חול' (או"ח סימן לו אות א). ולפי דברינו אין צריך לזה, שכיון שאכילה מן המחובר הוא דרך חיים שלה, אין זה נחשב כלל מעשה מלאכה].

גדרי איסור מלאכה בגר תושב

ובפסוק זה כתיב נמי - וינפש בן אמתך והגר.

ובגמרא פירשו - דתניא וינפש בן אמתך, בעבד ערל הכתוב מדבר, אתה אומר בעבד ערל, או אינו אלא בעבד מהול, כשהוא אומר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך, הרי עבד מהול אמור, הא מה אני מקיים וינפש בן אמתך, בעבד ערל. והגר זה גר תושב, אתה אומר זה גר תושב, או אינו אלא גר צדק, כשהוא אומר וגרך אשר בשעריך, הרי גר צדק אמור, הא מה אני מקיים והגר, זה גר תושב (יבמות מח:).

ועיין בגמרא (ע"ז סד): דגר תושב היינו שקיבל עליו בפני ג' לקיים ז' מצוות בני נח, לרבנן דהלכה כוותיהו, ועיי"ש יתר השיטות בזה. [אולם שאר גויים אין אנו מצווים עליהם שום מצווה מן התורה בשבת, ואיסור אמירה לעכו"ם הוא רק שבות דרבנן].

ובדין 'בן אמתך' נתחדש עוד, דבעבד של ישראל אף שלא מל, מצווה על שבייתו אף כשלא קיבל עליו ז' מצוות, שאינו חייב מצד גר תושב, מ"מ חייב מצד שהוא עבד של ישראל.

והיינו שמדין 'קדושת השבת' מוטל על האדם שכל בני ביתו והנמצאים ברשותו יהיו מקדשים את השבת, וימנע מהם עשיית מלאכה. שכאשר המה עוסקים במלאכה כשבידו למנוע, יש בזה גם עבורו משום חילול קדושת היום. שמתחלה השבת על ידי בר ישראל בביתו ובחסותו.

שביית בהמתו - נתינת זכות מנוחה לבהמה

ובפרשה זו חידשה תורה הצווי על שביית בהמתו, כדאיאת בירושלמי - הוא מצווה על שביית בהמתו כמוהו, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך (ירושלמי שבת פ"ה ה"ג). והיינו דאף באופן שאינו מחמר אחריה, ואינו עוסק כלל במלאכה עמה, גם כן מצווה שתשבות בהמתו ותנוח ממלאכה. ומדין שביית בהמתו מוטל עליו גם שלא להשכיר בהמתו לנכרי, שיעשה עמה מלאכה. ואיסור זה נובע מגדר איסור המלאכה שבפרשה זו, דהיינו שהמנוחה בשבת היא גם זכות משפטית, וציוותה התורה לשמור גם על זכות בהמתו של ישראל שלא יעשו עמה מלאכה.

וברש"י - 'למען ינוח שורך וחמורך - תן לו נייח, להתיר שהיא תולש עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא צער'. והוא ממכילתא. והביאור בזה, דגדר שביית בהמתו שנצטוינו בתורה הוא לתת נייחא לבהמה, שאנו לא נטריד אותה במלאכות, אבל המלאכות שהיא עושה מעצמה, אין הבעלים מצווה למנועה, [שהרי הבהמה אינה מצווה על המנוחה, אלא האדון הוא שמצווה לתת לה מנוחה], כי אדרבא זה הוא מנוחתה שעושה כרצונה.

עיינ תוס' שבת (דף נא: ד"ה במה בהמה) - דאדם מוזהר על שביית בהמתו דכתיב 'למען ינוח שורך וחמורך', ומיהו לאו דלא תעשה אתה ובהמתך, ליכא אלא במחמר אחר בהמתו. והיינו ד'שביית בהמתו' ואיסור מחמר הם שני איסורים שונים באיסור מלאכה דבהמה. ד'איסור מחמר', היינו כשעושה מלאכה יחד עם בהמתו, כגון שהיא טעונה משא והוא מוליך אותה ד"א ברה"ר או מוציא אותה מרשות לרשות. ואיסור זה יש גם בבהמה שאינה שלו, אם מפעיל אותה שתעשה מלאכה מחמתו. וגדר האיסור הוא מחמת שביית האדם, כלומר שלא יעשה מלאכה אפילו בשיתוף עם בהמה. אבל 'שביית בהמתו' היינו שמוטל עליו לשמור על בהמתו שתנוח, גם אם הוא אינו מפעיל אותה בעצמו, אלא נותנה לנכרי, גם כן מצווה עליה לדאוג שלא יעשה בה מלאכה. ואיסור

והנה על גר תושב מוזהר כל אחד מישראל שלא לעשות בו מלאכה, אולם על עבד שלא מל ולא קיבל עליו ז' מצוות, נחלקו הפוסקים אם רק אדונו מוזהר עליו, או דינו כגר תושב שכל ישראל מוזהרים עליו. כמובא בשו"ע (סימן דש סעיף א).

מצוות שבייתה זו של עבד וגר, נובעת מגדרה המיוחדת של פרשה זו באיסור המלאכה, שמשום כך הטילה תורה על האדון להעניק להם מנוחה בשבת ממלאכתם, וכמו שיבואר.

ובגמרא - תנו רבנן, גר תושב מותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו, כישראל בחולו של מועד. רבי עקיבא אומר כישראל ביו"ט, רבי יוסי אומר, גר תושב עושה בשבת לעצמו כישראל בחול (כריתות ט).

ובגמרא שם נפסק שמותר במלאכה כחול. ובראשונים מבואר (עיין תוס' שם ד"ה לעיל וברמב"ן ורשב"א יבמות מח:), דלפי זה קרא דכתיב 'וינפש בן אמתך והגרי', בא לאסור רק כעושה הגר תושב מלאכה בשביל צורך ישראל, אבל לעצמו מותר בכל מלאכה כבחול. ולפי זה גדר מצוות השבייתה בגר תושב, הוא כדין הבהמה, שאסור לישראל לעשות בו מלאכתו, כלומר שמצוים אנו לתת לגר נופש ולא נשעבד אותו במלאכתנו³¹. ולא נצטוונו כלל על שבייתו במלאכת עצמו. וכאשר נתבאר, שפרשה זו עוסקת בדיון הזכויות המשפטיות שעל הישראל להעניק לבהמתו ולעבדו והגר.

גדר שביית גר תושב

ובדעת התנאים שאפילו במלאכת עצמו אסור

הגר תושב קצת במלאכה כיו"ט או כחולו של מועד, נתבאר הטעם ברבינו גרשום שם (כריתות י): כיון שיש בו קצת גירות. אכן לפום ריהטא זה תמוה שמחמת קצת גירות יהיה לנכרי חלק בקדושת השבת, וגם אינו מובן מהו קצת גירות שכתב, שהרי אינו מקבל על עצמו רק שבע מצוות בני נח. ומה שנקרא 'גר' הוא רק - שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל (לשון הרמב"ם איסור'ב יד-ה"ז). אבל וודאי שאין בו שום צד יהדות, ולמה יהא אסור בשבת במלאכת עצמו.

אולם עפ"י מה שנתבאר ביסוד פרשה זו של שבת דאלה המשפטים'. שכאן המצווה היא כדברי רבינו בחיי 'שלא להטריח את הבריות בעמל תדירי בכל הימים, אלא שיהיה להם יום מנוחה בשבוע, שינוחו בו מן המלאכות ומטורח הגופות'. לכן אמרה תורה לתת חלק זה שבשבת גם לגר תושב, וכשם שמצינו שמצווה להחיותו (פסחים כא:). דכתיב - גר ותושב וחי עמך (ויקרא כה-לה) כיון שחי בתוכינו וקיבל עליו ז' מצוות. והוא מה שכתב רבינו גרשום שיש לו 'קצת גירות', כלומר הא שמניחין אותו לגור בינינו ומצווה להחיותו. וכמו כן ניתן לו חלק זה בשבת, מה שהוא זכות אנושית ומוסרית לנוח אחת לשבוע מטורח המלאכה, כיו"ט או כחזה"מ, ובדרגה זו של מנוחה חובה עליו לנוח גם ממלאכת עצמו. ולמדו דבר זה מתוך תוכן פרשה זו, דמכיון שגדר איסור המלאכה שבפרשה זו הוא כדי לפוש מן הטורח, קים להו להני תנאי דסגי לזה שישבות ממלאכה כיום טוב או כחזה"מ⁴, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. אמנם וודאי שאין לנכרי שום שייכות לקדושת השבת.

2. ועיין ברשב"א ביבמות שם דמסתפק כשלא אמר לו הישראל אלא הגר תושב עושה מעצמו לצורך ישראל, אם צריך למחות בו - אפשר שהוא מותר לפי שאינו עושה אלא מדעת עצמו. ודעת הרמב"ם דאין אסור מה"ת בגר תושב אלא כשהוא שכיר ולקוטן, כלומר ששכרו להיות פועל אצלו. - והואל וגר תושב עושה לעצמו מלאכה בשבת, וגר צדק הרי הוא כישראל לכל דבר, במי נאמר וינפש בן אמתך והגר, זה גר תושב שהוא לקוטן ושכירו של ישראל כמו בן אמתו, שלא יעשה מלאכה לישראל רבו בשבת, אבל לעצמו עושה (הל' שבת פ"כ הי"ד ועיין במ"מ שם שהאריך בשיטתו). אבל כשהגר אינו פועל שלו, אינו אסור אלא בשבות מדרבנן כשאר אמירה לעכו"ם.

3. וגדר איסור זה של אמירה לגר תושב [האסור מה"ת], שונה מגדר האיסור של אמירה לעכו"ם [שאינו אלא שבות מדרבנן]. דאמירה לגר תושב אסורה, מצד שביית הגר עצמו, שאסור לנו להפריע מנוחתו ולשעבדו למלאכתנו. אבל אמירה לעכו"ם אסור מצד השבייתה שלנו, שהאמירה עצמה נחשבת מעין מלאכה לנו, שהיא דיבור חול ועסק מלאכה. או משום שהמלאכה שהוא עושה על ידי אמירתנו נחשבת כמלאכתנו.

אכן עיין ברשב"א המובא להלן בהערה הבאה דמשמע מדבריו שגדר איסור שביית גר תושב הוא מאותו גדר של אמירה לעכו"ם.

4. ולפי"ז להני מ"ד אם היה חיוב השבת רק מצד פרשה זו, גם ישראל לא היו מצוים בשבייתה רק כיו"ט או כחזה"מ.

יגיעת תורה שבע"פ

הקושי והיגיעה שבהם מותנה השגת תושבע"פ, אינה רק מצד ההכרח המעשי, כדי למצוא זמן רב עבור לימוד החכמות הגדולה של ידיעות התורה, דכתיב בה 'ארוכה מארץ מידה' (איוב יא), ובכדי לפנות את הלב מטירדות השגת צרכי העוה"ז, ויתאפשר לו להשיג את עומק התורה שהיא 'רחבה מני ים' (שם). אלא זהו תנאי ומעלה בעצם קניינה של תורה שבעל פה.

השגה אמיתית בתורה על ידי התפשטות מחזיונות גשמיים

והיינו משום שאף שהתורה ניתנה לנו להבין ולהשכיל בשכלינו ובדעתינו, הרי אין מושכלותיה וסברותיה כאחת מחכמות הארץ שהשגתם וידיעתם נתונה לכל אדם. שהרי התורה היא חכמה אלוקית, תורת קודש בת שמים. וכל זמן שהאדם הוא איש חולין אין הוא מסוגל לתפוס ולהשיג את חכמת הקודש. רק העמל ומסירת כל כוחות נפשו עבור התורה, מזככים את האדם, ומקרבים אותו אל הקדושה, ורק על ידי כך הינו מסוגל להתקשר עם חכמת התורה. ובתנאי שגם מקדים לזה טהרת הנפש וזיכוך המידות, וכדכתיב - **כי תועבת ה' נלוז ואת ישרים סודו** (משלי ג, לב). וכעניין המנורה שאורה רומז לאור תושבע"פ, והיא צריכה להיות זהב טהור, ומעוטרת בציצים ופרחים.

קיים הבדל מהותי בין שאר החכמות לחכמת התורה, שאר החכמות תוכנם הוא הכרת המציאות, ואפילו מוסר ותרבות העמים הרי הוא סדר חברתי ונוחות בעולם. אולם התורה באה ללמד עניין שונה לגמרי, חכמת התורה היא חכמת הצדק הישר והקדושה. אין זה אמצעי לסדר עולמי, אלא משפט ומוסר אלוקיים, יושר וצדק מוחלטים הנובעים ממקור האמת. התלמיד חכם בא להתעמק מה היא דעת התורה והשקפת האמת בכל עניין מהו הנכון והראוי בו, ואכן יש לתורה השקפה ברורה ומשנה סדורה בכל דבר, ומשפטיה באים להגדיר ולמודד את כל ענייני העולם, כיצד הם נבחנים במאזני

חכמה עמוקה הדורשת עמל כביר

התורה ניתנה לעם ישראל בשני חלקים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. התורה שבכתב, היא דבר ה' חוקי האלקים ותורותיו כפי שנאמרה לנו בנבואת משה, כלשונה וככתבה. אולם התורה שבעל פה, היא חלק העומק שבתורה שאנו מבינים אותה בדעתנו ושכלנו. ומשום כך היא נקראת חכמה, וכפי שרמזו חז"ל (בבא בתרא יב.). במאמרם 'חכם עדיף מנביא'. שכן אלו ענייני עומק והבנה שאי אפשר למסרם בכתב, השגות שכליות המתיישבים על לב החכם, כפי אשר הוא מבין אותם בחכמתו הוא. והנה החכם המשכיל להבינם יש בו צד של מעלה על הנביא, אחרי שהחכם משיג זאת בשכלו וברגשותיו ומתאחד עם המושכל, ונמצא עצם מציאותו קדוש בקדושת התורה.

ומכיון שהשגת חכמת תושבע"פ תלויה בהבנת לב החכם, הרי אין משיג אותה אלא המתאמץ ומתייגע להעמיק בחכמתה, שוקד על לימודו ברציפות יומם ולילה ומנצל כל זמנו ללימוד התורה. רק מי שאין לו בעולמו אלא את התורה הזאת, המשקיע את כל מציאות חייו בעסק התורה, נותן נפשו להתרכז ולהגיע למיצוי הנושאים, וחותר בכל כוחו להגיע לחקר הבנת הדברים, הוא הזוכה להתעלות בדרגותיה הנשגבות של תושבע"פ להבין ולהשכיל להשיג ולהרגיש. וכל המעלות הנשגבות והעליונות שנאמרו בעוסקי התורה נאמרו כלפי אלו העמלים בתושבע"פ ביגיעה והתמסרות.

ואמרו חז"ל - **אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה** (ברכות סג.). ובמדרש מבואר שקושי זה נאמר בעיקר על השגת תושבע"פ - וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחושך שנאמר 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול'. אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול... שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תושבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה (תנחומא נח פרשה ג).

הצדק והיִוִּשֵׁר. ההלכה נוקבת במבטא את כל חלקי המציאות, והיא קובעת את יחסה לכל דבר שבה. מזרעים ועד טהרות.

והנה האדם מטבעו הרי הוא שרוי בשאיפות העולם הזה, וכל מציאותו שטופה במבט של תענוגות ונוחות, ומאזני שכלו מודדים כל עניין בהשקפת הכדאיות והצלחת העוה"ו. ובכדי להשיג את היושר האלוקי של משפטי התורה, להבין משפט וצדק אלוקיים, ולדון ולהגדיר את חוקי האמת והקדושה, הרי הוא נצרך לעמל רב להביא את עצמו לדרגה זו, עד שהוא מתפשט ממוסכמות העוה"ו המציפות את מוחו, ומתנתק מחזיונות גשמיים אל עולם שכולו תבונת קודש ורעיונות צדק. וכמו שאמרו במדרש - **עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו** (מובא בתוס' כתובות קד. ועיין תנא"ר פרק כו). ובגמרא - **במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה** (ברכות סג.).

ולשם כך הרי הוא מוכרח למסור את כל עצמו ולשעבד את דעתו ולכוון את שכלו ולחזור להתקרב אל השקפת ודעת התורה, לצלול עם כל מציאותו אל תוככי הגיונה, להתרכז ולעיין ולהעמיק עד שיגיע אל נקודת האמת של חכמת התורה. וכדכתיב - **אנשי רע לא יבינו משפט ומבקשי ה' יבינו כל** (משלי כה, ה).

תנאי להשגת תושבע"פ - התמסרות לתורה ולה'

ובעומקם של דברים, אין האדם בן הארץ מסוגל כלל להשיג את התורה, רק משום שהקב"ה מאציל על עם ישראל וחכמיו רוח קדשו שיהיו

מסוגלים להבין את עומקה וסודה, ולכך זוכים רק כשמתקרבים אל ה' ומתמסרים אליו. באותה מידה שהאדם נותן את עצמו להקב"ה, כך הוא שייך להבנת התורה, כאשר האדם מתמסר ונותן את כל ישותו ומציאותו לה', אז הוא נעשה חלקו ונחלתו של הקב"ה, וכאשר נעשה מהותו מציאות של קודש, אזי יש לו שייכות עם חכמת הקודש של התורה. וכדכתיב - **סוד ה' ליריאיו ובריתו להודיעם** (תהילים כה, יד).

וכפי שאירע בימי נס חנוכה, שעל ידי שמסרו את נפשם עבור ה', לבטל גזירת 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', זכו להתעלות גדולה והתפשטות תושבע"פ. ורבי עקיבא וחביריו שמסרו נפשם על התורה נקשרו עם התורה בקשר מאוחד בחינת 'תורה דיליה' ומשום כך זכו שנגלה להם דברים שלא נגלו למשה רבינו (במדב"ר יט, ו). וכן על ידי יגיעה ועמל התורה זוכה הלומד להתחבר אל התורה, ואז ניתן לו הכח להבינה ולהשיגה.

וכן בכל דורות הגלות יש אור גדול של השגת תושבע"פ, מכיון שבגלות ישראל נזקקים לרוב יגיעה ומוסרים את נפשם ללימוד התורה ולקיים את מצוות ה', לכן על ידי זה נכנסים לחלקו של הקב"ה ומתאחדים עם התורה ומסוגלים יותר להשגת תושבע"פ. וכמו שכתוב - **משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו** (שיר השירים א). שעל ידי שעם ישראל רצים אחרי ה' זוכים לכך שהוא מביא אותם אל חדריו, 'חדרי מרכבה' (מדרש רבה שם), 'חדרי תורה' (ילקו"ש שם). כלומר דביקות בהקב"ה ודביקות בתורה.





חשון תשפ"א

בעזרת השם יתברך

הודעה חשובה

עם הופעתו בשעה טובה של הכרך החדש ספר

במדבר חלק ב'

הננו להודיע לחברי ומנויי המכון שהספר נשלח
לכל נציגי המכון בבתי הכנסת שעל ידי קהילתנו

ירושלים - 055-6745542

בני ברק - הרב אברהם לב - 0533 184888

בית שמש - הרב אברהם צבי אקער - 052-7654776

ביתר עילית - הרב אריה קרישבסקי - 054-8422488

מודיעין עילית - הרב אליהו קירשנבוים - 052-7127701

חברי המכון מתבקשים לפנות אל הנציגים
לשם קבלת הספר ללא תמורה
כמו כן ניתן להשיג את הספר בתשלום אצל הנ"ל
וכן בהזנות הספרים ובמישרדי המכון

בברכת התורה
הנהלת מכון כתבי בן מלך



'בן מלך' - להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות

כמו כן ניתן להצטרף לקבלת עלון "אוצרות בן מלך" שיוצא לאור מידי שבוע
בכתובת המייל: mechonbenmelech@gmail.com



בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל- 054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com